

Տաթևիկ ՄԱՐԱԲՅԱՆ

ԵՆԹԱԿԱՅԻ ԵՎ ՍՏՈՐՈԳՅԱԼԻ ՀԱՄԱՉԱՅՆՈՒԹՅԱՆ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ԿԱՊԱԿՅՎԱԾ ԽՈՍՔԻ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑ

Լեզվական հաղորդակցման միավորը նախադասությունն է, որի ուսումնասիրությամբ զբաղվում է շարահյուսությունը: Քերականական սխալները՝ խնդրառության (հոլովառության), համաձայնության, հիմնականում ի հայտ են գալիս նախադասություն կազմելիս (շարահյուսական մակարդակում): Խախտվում են բառերի փոխկապակցման ինչպես ընդհանուր, այնպես էլ մեր լեզվին առանձնահատուկ որոշ կանոններ, օրինաչափություններ: «Կապակցության (այդ թվում՝ նախադասության) մեջ բառերն առանձին-առանձին կարող են լիովին ճիշտ լինել, սակայն չպետք է խախտվեն նաև դրանց քերականական փոխհամաձայնության՝ մեր լեզվի առանձնահատկություններով պայմանավորված կանոնները»:¹

Կապակցված խոսք կառուցելու ծրագրային պահանջների իրականացումը հիմնականում կախված է լեզվական-քերականական օրինաչափությունների գիտակցական յուրացման մակարդակից. այն միջին դպրոցում պետք է շեշտված գործնական ուղղվածություն ունենա՝ հիմք ծառայելով ավագ դպրոցում առավել վերացարկված, խոր գիտելիքների ընկալմանն ու յուրացմանը: Հոդվածի թեմայի ընտրությունն ավելի քան հրատապ է, քանի որ հայոց լեզվի և գրականության պետական ավարտական և միասնական քննության հարցարանի որոշ առաջադրանքներում պահանջվում է գտնել համաձայնության, հոլովառության, խնդրառության սխալները: Հոդվածում փորձել ենք ենթակայի և ստորոգյալի համաձայնության ուսուցումը ներկայացնել ԽԻԿ համակարգով՝ հաջորդական քայլերով կիրառելով մի շարք ակտիվացնող մեթոդներ և հնարներ:

Դասի առաջին փուլը՝ խթանման փուլ, սկսում ենք պարզագույն, բայց շատ արդյունավետ մեթոդով, որ կոչվում է մտագրոհ կամ մտքերի տարափ. սա մի քայլ է նոր նյութի յուրացման ճանապարհին: Մտագրոհին մասնակցում է ողջ դասարանը (աշխատանքը կատարվում է նաև խմբերով): Մեթոդի առավելությունները երևում են, երբ դրանք վերլուծվում, մշակվում և կիրառվում են գործնականում:

Մտագրոհի փուլում մեր նյութի առիթով նախընտրում ենք կիրառել հարցերի ռազմավարությունը. այն հնարավորություն է տալիս թեմայի ներսում բազմակի կապեր ստեղծել, հնարավորինս շատ ու բազմակողմանի հարցեր տալու ճանապարհով նպաստել նոր թեմայի առավել արդյունավետ յուրացմանը: «Հարցերը շատ լավ ծառայություն են մատուցում և լավ միջոց են աշակերտի խոսքը մշակելու համար: Բայց հարցեր տալը նույնպիսի վարպետություն է պահանջում, ինչպիսի վարպետություն պետք է սովորեցնելիս այլ մեթոդները գործադրելիս»:²

Հարցերն այնպես ենք կառուցում, որ դրանք կառուցողական բնույթ ունենան, լինեն բազմաբովանդակ, վերաբերեն նախադասության գլխավոր անդամների իմաստային կողմին, դրանց արտահայտությանը, կապակցելիությանը և այլն: Նպատակը անցածը վերհիշելն ու նոր նյութի հաղորդման համար նախադրյալներ ստեղծելն է:

ՀԱՐՑԵՐ

- Ի՞նչ դեր ունի նախադասությունը հաղորդակցման ընթացքում:
- Որո՞նք են նախադասության գլխավոր անդամները:
- Ի՞նչ է բովանդակում ենթական:
- Ի՞նչ իմաստ ունի ստորոգյալը:
- Ի՞նչ հարաբերությամբ են միանում ենթական ու ստորոգյալը:
- Ի՞նչ միջոցներով է իրականացվում ենթակայի և ստորոգյալի կապակցումը:

¹ Հ. Գ. ա լ ս տ յ ա ն, *Ճիշտը և սխալը (Բառագործածության, բառաձևի և կապակցական սխալները հայերենում)*, Եր., 2007, էջ 51:

² Ա. Ղ ա ր ի ր յ ա ն, *Հայոց լեզվի դասավանդման մեթոդիկա*, Եր., 1954, էջ 476:

- Կարող է նախադասությունը կազմված լինել միայն գլխավոր (գերադաս) անդամներից. եթե՝ այո՛, ապա ինչպե՞ս է կոչվում այդ նախադասությունը:
- Ինչպիսի՞ն է ենթակայի և ստորոգյալի շարահատությունը:
- Ինչո՞վ է արտահայտվում ենթական:
- Ինչո՞վ է արտահայտվում ստորոգյալը:

Հարցերը վերլուծելուց, պատասխանները, ձևակերպումները լսելուց, ուղղելուց հետո աշակերտներին առաջարկում ենք նախապես ընտրված նախադասություններ (առածներ, թևավոր խոսքեր, բնագրային կամ ինքնուրույն օրինակներ): Հանձնարարում ենք գրատախտակին կամ թղթերի վրա գրառված օրինակներում գունավոր գրիչներով (մարկերներով) ընդգծել նախադասությունների հիմքում ընկած երկու գլխավոր անդամները, ուշադրություն դարձնել դրանց շարահատությանը, արտահայտությանը, նաև դիմային (եթե անձնական դերանունով արտահայտված ենթակա կա) ու թվային համապատասխանությանը:

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

«*Խելքը մեծ ու փոքր չի հարցնում*» (Առած): «*Բարկությանը եկողը վնասով կնստի*» (Առած): «*Մորուքը՝ եպիսկոպոսի, սիրտը՝ Հուլիանոսի*» (Առած): «*Ով հարս, դու՛ հարսնաքուր*» (Առած): «*Հա՛յ-հա՛յ-ը գնացել, վա՛յ-վա՛յ-ն է մնացել*» (Առած): «*Ան հայոց այբուբենի առաջնեկն է*»: «*Ապուշը մի առավելություն ունի խելոքի նկատմամբ. նա միշտ իրենից գոհ է*» (Նսպողեուն): «*Ես էլ դու եմ, ես չկամ*» (ՎՏ): «*Երանություն է կարդալը, գիրք սիրելը*»

Մովորողները շարահյուսական վերլուծությունների ճանապարհով պարզում և ներկայացնում են նախադասություններում առկա ենթակաները, ստորոգյալները: Նկատում ենք, որ ենթականերն արտահայտված են տարբեր խոսքի մասերով, կապակցություններով, լեզվական միավորով՝ գոյականով, փոխանվանաբար գործածված ածականով, գոյականական դերանուններով, դասական թվականով, դերբայական դարձված կապակցություններով, այլև ձայնարկություններով, տառ-հնչյունով:

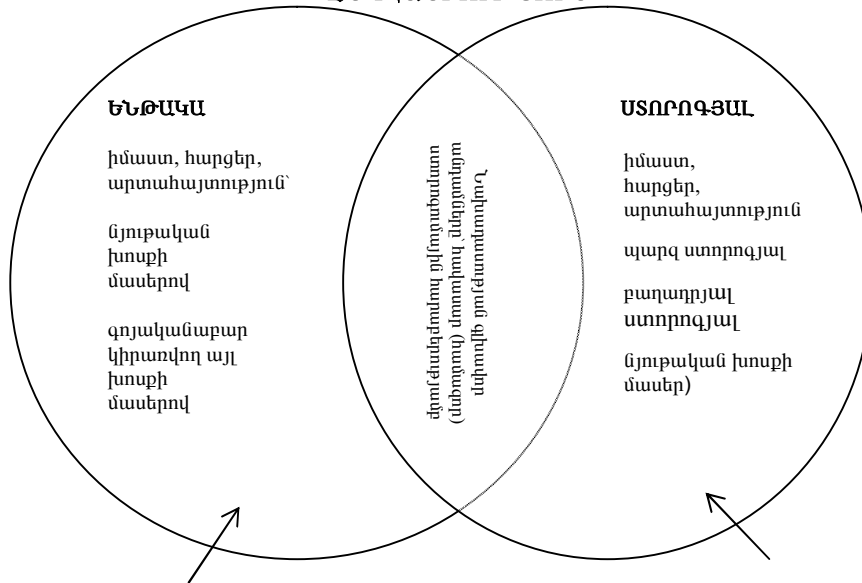
Ստորոգյալի պարագայում առանձնացնում են պարզ և բաղադրյալ ստորոգյալները, նշում դրանց արտահայտությունը՝ դիմավոր (խոնարհված) բայով արտահայտվածները (չի հարցնում, վնասով կնստի, գնացել է, մնացել է, ունի, չկամ) և բաղադրյալ ստորոգյալի կազմում իբրև ստորոգելի հանդես եկող անվանական բաղադրիչները: Նկատում են բաղադրյալ ստորոգյալների հանգույցի (ստորոգիչի) գեղչումը մի քանի օրինակներում: Ընդգծում ենք գեղչման ոճական նպատակադրումը. հատկապես առածներում՝ ժողովրդախոսակցական երանգ ունեցող երկկազմ նախադասություններում (որտեղ առկա է քերականական համաձայնությունը), ենթակայի, ստորոգյալի (լրիվ կամ մասնակի) գեղչումը խոսքն ազատում է ծանրաբեռնվածությունից, դարձնում է արագընթաց, կարևորությունը տրվում է ստորոգելի արտահայտած հատկանշային կողմին:

Մտագրոհից հետո՝ խթանման փուլի ավարտին, աշակերտներին առաջարկում ենք նախադասության գլխավոր անդամների ընդհանրություններն ու տարբերությունները ներկայացնել Վենի դիագրամի միջոցով³:

Վենի դիագրամը գծագրական դասակարգիչ է՝ երկու կամ ավելի շրջանաձև պատկերներով, որոնք հատման մեծ մակերես ունեն կենտրոնում, որտեղ նշվում են հասկացությունների, գաղափարների ընդհանրությունները, իսկ չհատվող մասերում շեշտվում են նրանց առանձնահատկությունները: Թեև դիագրամն օգտագործում են նյութի ամփոփման և ընդհանրացման ժամանակ (կշռադատման փուլում), սակայն կարծում ենք՝ ենթակայի և ստորոգյալի համաձայնության ուսուցումից առաջ անցածին անդրադարձը հետաքրքիր, ուշագրավ և արդյունավետ կլինի ներկայացնել հենց դիագրամի միջոցով խթանման փուլի ավարտին.

³ Վենի դիագրամի նկարագրությունը մանրամասն տե՛ս «Ուսուցման ժամանակակից մեթոդներ, հնարներ, վարժություններ» ձեռնարկում, Կրթության ազգային ինստիտուտ, Վանաձոր, 2008, էջ 12:

ԸՆԴՀԱՆՐՈՒԹՅՈՒՆ



ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆ

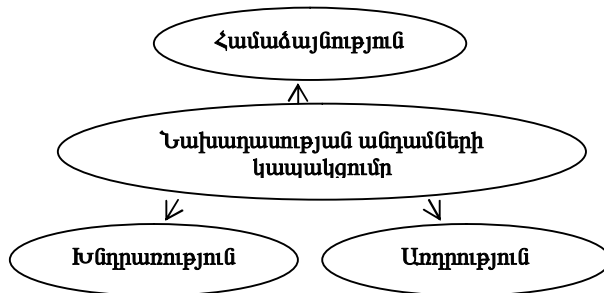
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆ

Նոր դասանյութի համար բավական նախադրյալներ ստեղծելուց հետո անցնում ենք ուսուցման ԽԻԿ համակարգի 2-րդ փուլին՝ իմաստի ընկալման փուլ: Որոշարկում են դասի հաջորդական քայլերը:

Ձրույցի մեթոդով (շատ համառոտ) վերհիշել ենք տալիս, թե ինչ է նախադասությունը, և ինչ դեր ունի այն:

Նախադասությունը բառ է կամ բառերի կապակցություն՝ օժտված ստորոգումով, որն ավարտուն միտք է արտահայտում: Մարդիկ հաղորդակցվում են նախադասություններով, որոնց կազմիչ անդամները քերականորեն հարաբերվում, կապակցվում են որոշակի միջոցներով, եղանակներով:

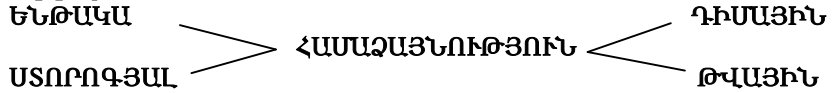
Մեր առաջարկով սովորողները գրատախտակին քարտեզագրում են նախադասության անդամների կապակցման երեք եղանակները՝ համաձայնությունը, խնդրառությունը և ստորոգյալը⁴: Հանդգված ենք՝ լեզվի շարահյուսական մակարդակի իրողությունները, երևույթներն առավել ակնառու են երևում, լավ են մտապահվում գծագրական դասակարգիչների շնորհիվ:



Աշակերտները վերհիշում են՝ համաձայնությունը կապակցման այն եղանակն է, որի դեպքում իրար կապակցվող բառերը դրվում են քերականական մույն կարգերով՝ դեմքով, թվով նաև հոլովով: Ժամանակակից հայերենում համաձայնությամբ կապակցվում են ենթական ու ստորոգյալը, բացահայտիչն ու բացահայտյալը:

⁴ Նախադասության անդամների կապակցության տեսակների մեջ մտնում են նաև ներառումը, իզաֆետը և ներմնավորումը, որոնք հաստուկ են աշխարհի այլ լեզուների: (Այդ մասին հանգամանորեն տես՝ Լ.Խաչատրյան, Լեզվաբանության ներածություն, Եր., 2008, էջ 228-234):

Ենթակայի ու ստորոգյալի համաձայնությունը դարձյալ ներկայացնում են գծապատկերով:



Իմաստի ընկալման փուլում ենթակայի ու ստորոգյալի դիմային և թվային համաձայնության ուսուցումը կառուցում ենք խմբային հետազոտության միջոցով. թեման հնարավորություն է տալիս այն դիտարկելու տարբեր տեսանկյուններից: Աշակերտներն ունեն նյութի նախնական հավաքածուն, որի վրա էլ կարող են հենվել համաձայնության դրսևորումները բացահայտելու, օրինաչափությունները սահմանելու համար:

Նպատակահարմար է նախ ուսուցանել դիմային համաձայնությունը: Այդ նպատակով դասարանը բաժանում ենք 3-4 խմբի: Յուրաքանչյուր խմբի բաժանում ենք բնագրային փոքր հատվածներ, որոնցում նախադասության գլխավոր անդամները դրսևորեն դիմային համաձայնության զանազան դեպքեր: Ուսուցիչը կարող է ըստ անհրաժեշտության բնագրային հատվածներում փոփոխություններ կատարել:

Բնագրերը՝ որպես կապակցված խոսքի օրինակելի մոդելներ, լավագույն միջոցն են շարահյուսական մակարդակում աշխատելու համար. լեզվական երևույթը (իրակությունը) լավագույնս դրսևորվում է կապակցված խոսքում, ապա ըմբռնվում, ընկալվում և զննհատվում է, որպեսզի նորից անսխալ կիրառվի որպես խոսքաշղթայի մաս կազմող լեզվական իրողություն:

Ներկայացնենք ենթակայի և ստորոգյալի դիմային համաձայնության ուսուցման մեր տարբերակը առաջին խմբի օրինակով: Ընտրված բնագրային հատվածը (Նար-Դոսի «Ես և նա» պատմվածից) և գծագրական դասակարգիչը՝ T-աձև աղյուսակը, տալիս ենք խմբի ավագին:

Բնագիր (մասնակի փոփոխություններով, կրճատումներով).

«Այս նամակը մի անգնահատելի զանձ է, որ Դուք պարզևեցիք ինձ...»

Ես չնռացա Ձեզ, այո. բայց, ինչպես երևում է, Դուք մոռացել եք այն անդունդը, որ մեզ բաժանում է իրարից: Դուք վերևն էիք, ես՝ ներքևը, և այդ Ձեզ իրավունք էր տալիս արհամարհանքով նայելու դեպի ներքև: Այն օրը, որ Դուք Ձեր բարձունքից արհամարհանքով մերժեցիք ինձ՝ ներքև գտնվողիս, նվաստս երդվեցի վրեժ առնել և ... բարձրանալ, մինչև որ իր ձեռակերտ ապարանքի բարձունքից ինձ վրա նայող քմահաճույքն ինքը գար իմ առջև ծնրադրելու: Այսօր ես հասա իմ նպատակին»:

Ինչպես վերը նշեցինք, բնագրին կցում ենք T-աձև աղյուսակ՝ լրացնելու նպատակով: T-աձև աղյուսակը գծագրական դասակարգիչ է, որը հարմար միջոց է տվյալ խնդիրը (հասկացությունը, երևույթը) տարբերակված ներկայացնել, արտահայտել: Մա երեք բաժնից կազմված (այստեղից էլ թեաձև անվանումը) աղյուսակ է, որտեղ գրանցվում են անհրաժեշտ փաստեր, հիմնավորումներ, համապատասխան օրինակներ:

Մեր աշխատանքի պահանջով՝ աղյուսակի վերնամասում գրառում ենք ենթակայի և ստորոգյալի դիմային համաձայնության դեպքերը, իսկ աշակերտները դրանք հիմնավորում են իրենց օրինակներով.

<p>I դեմքի անձնական դերանուններով կամ I դեմքի դիմորոշ հոդով արտահայտված ենթակայի հետ ստորոգյալը դրվում է I դեմքով:</p>	<p>II դեմքի անձնական դերանուններով կամ II դեմքի դիմորոշ հոդով արտահայտված ենթակայի հետ ստորոգյալը դրվում է II դեմքով:</p>	<p>III դեմքի դերանուններով, գոյականով կամ այլ խոսքի մասերով արտահայտված ենթակայի հետ ստորոգյալը դրվում է III դեմքով:</p>
<p style="text-align: center;">↓</p> <p>Ես չնռացա Ձեզ: Այսօր ես հասա իմ նպատակին: Նվաստս երդվեցի վրեժ առնել և բարձրանալ:</p>	<p style="text-align: center;">↓</p> <p>Դուք վերևն էիք: Դուք ձեր բարձունքից արհամարհանքով մերժեցիք ինձ: Իտալացիները սիրում և զննհատում եք երաժշտությունը:</p>	<p style="text-align: center;">↓</p> <p>Այս նամակը մի անգնահատելի զանձ է: ... Մինչև որ իր ձեռակերտ ապարանքի բարձունքից ինձ վրա նայող քմահաճույքն ինքը գար իմ առջև ծնրադրելու:</p>

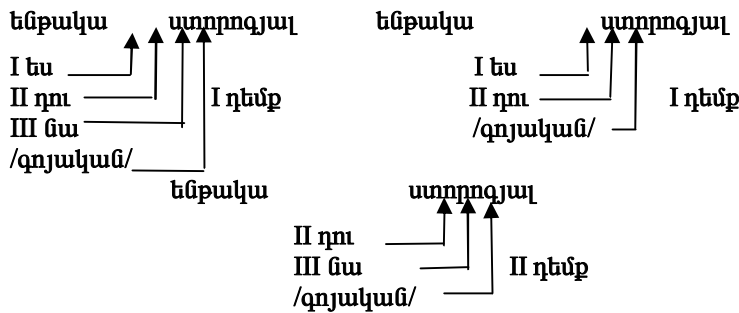
Խմբի անդամներն աշխատում են համագործակցելով. վերլուծում են նախադասությունները հաջորդաբար, ընդգծում, առանձնացնում, խմբավորում են անձնական դերանուններով, նաև գոյականով կամ այլ խոսքի մասերով (եթե առկա են) արտահայտված ենթակաները և դրանց հետ դիմային համաձայնությամբ կապակցված ստորոգյալները: Նշում են (ուսուցչի օգնությամբ) դու դերանվան իմաստով գործածված Դուք-ի կիրառության ոճաբանական նշանակությունը: Դուք դերանվան կիրառությունը քաղաքավարական դիմումի ձև է, որն անվանում են հարգական հոգնակի: Գրողը կամ խոսողը այսպես դրսևորում է իր ընդգծված վերաբերմունքը մեկի նկատմամբ:

II սյունակի վերջին օրինակը թեև բնագրից չէ, բայց I սյունակի համապատասխան օրինակի (I դեմքի դիմորոշ հոդով արտահայտված ենթակայի) գույքադրումով ինքնուրույն կազմված է. կարելի է պահանջել, որ աշակերտները նույն նախադասության մեջ կատարեն դիմորոշ հոդով արտահայտված ենթակայի և ստորոգյալի համապատասխանության փոփոխությունը և ներկայացնեն II սյունակում, ինչպես՝ «Նվաստող երդվեցիր վրեժ առնել և բարձրանալ»:

Աշակերտների ուշադրությունը հրավիրում ենք նաև III սյունակի վերջին օրինակին: Հաճախ դերանուն ենթական ուղեկցվում է գոյական ենթակայով, որ տվյալ դեպքում բուն ենթական է՝ քմահաճույքն ինքը. բաղադրյալ ենթակայի կազմում III դեմքի ինքը դերանունը դիմային սաստկություն է հաղորդում ենթակային:

Բոլոր խմբերի աշխատանքները ստուգելուց հետո, դիմային համաձայնության ուսուցումն ամբողջացնելու նպատակով նախ՝ սահմանում, ապա՝ սխեմատիկ ներկայացնում ենք համաձայնության այլ օրինաչափություններ:

Հիշիր. Եթե բազմակի ենթակաները արտահայտված են տարբեր դեմքերի դերանուններով, ստորոգյալը համաձայնում է նրանցից միայն մեկին՝ դեմքով ամենամոտին (հաջորդաբար I-ին, ապա՝ II-ին).



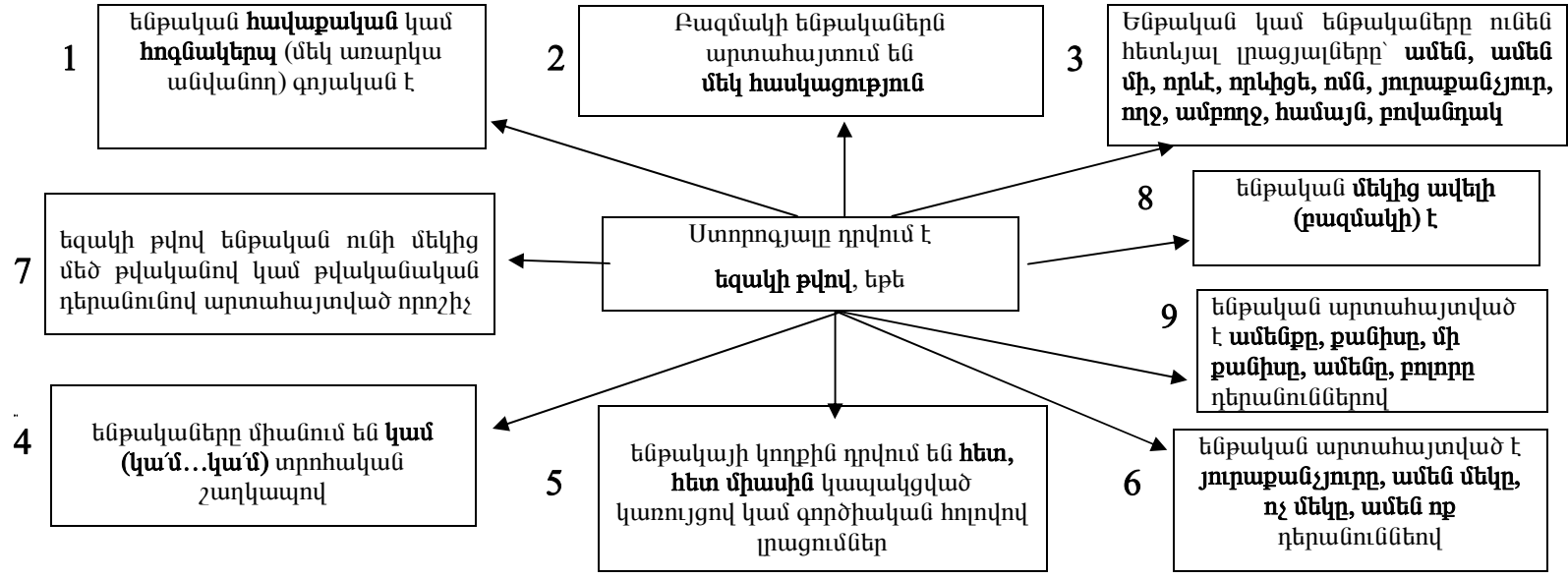
Օրինակ.

«Հաղին էր, Հյուսիսն էր, Չատին էր, Մատին էր, հերս էր, էս էի. գնացինք որսի (ՀԹ):»

Աշակերտներին հանձնարարում ենք փոխարինել *ես* դերանուն ենթական այլ դեմքի դերանուններով և համապատասխանաբար դիտարկել ստորոգյալի դիմային համաձայնությունը:

Իմաստի ընկալման հաջորդ քայլին դասարանը նախապատրաստում ենք ենթակայի և ստորոգյալի թվային համաձայնության ուսումնասիրությանը (ուսուցմանը): Այս պարագայում ուսուցչի հմտությանն է մնում նյութի հավաքածուն՝ ենթակայի, ստորոգյալի թվային համաձայնության օրինաչափությունները համապարփակ և մատչելի ներկայացնել:

Աշակերտներին մղում ենք հետազոտական-որոնողական աշխատանք կատարելու: Դասարանում ձևավորված աշխատանքային խմբերին բաժանում ենք թվային համաձայնության օրինաչափությունները ներկայացնող աղյուսակներ: Առաջարկում ենք ուշադիր կարդալ դրանք, ամեն մի դեպք դիտարկել առանձին: Աղյուսակների հետ խմբերին ենք տրամադրում նաև նախապես կազմված նախադասությունների (նախընտրելի են բնագրային օրինակները) ընտրանին, որտեղ առկա լինեն աղյուսակում ընդգրկված ենթակայի ու ստորոգյալի թվային համաձայնության դրսևորումները:



Աշակերտներին որոշակի ժամանակ է տրվում, որպեսզի համարակալեն յուրաքանչյուր նախադասություն՝ ըստ աղյուսակի համապատասխան կանոնի թվահամարի: Նախապես հիշեցնում ենք, որ ընդունված է կանոնական համարել թվային համաձայնության հետևյալ օրինաչափությունը՝ եզակի ենթակայի հետ կիրառվում է եզակի ստորոգյալ, հոգնակի ենթակայի հետ՝ հոգնակի ստորոգյալ: Մեր կազմած աղյուսակում ներկայացնում ենք թվային համաձայնության խախտումները կամ բացառությունները, որոնց վրա էլ հրավիրում ենք սովորողների ուշադրությունը (տե՛ս գծապատկեր թիվ 1):

Այնուհետև ամեն խումբ համադրելուց, նախադասությունները վերլուծելուց հետո ամբողջացնում է իր աշխատանքը և ներկայացնում այն աղյուսակների համապատասխան թվահամարով:

I խմբի օրինակները.

- Ու ամբողջ *դահլիճը* գրեթե միաբերան հառաչեց (ՆԴ): - 3
- Անտոնիո Բոնիֆինի ... *Ամենքն* անհամբեր սպասում էին նրա ելույթին (ՆԴ): - 9
- Եվ *ամեն ոք* շտապում էր դեպի կուլիսներ՝ անձամբ սեղմելու երիտասարդ հանճարի ձեռքը (ՆԴ): - 6
- Այդպես անցավ հինգ թե վեց *տարի* (Հովհ.Բ): - 7
- Եվ ինչպես *ճորտը* շվայտ Հոռոմում պատրիկների հետ չի մատել ճաշի (ԵԶ): - 5
- Ոչ մի *ցավ* ու *արհավիրք* մեր երկրում չպիտի լինի: - 2
- Այդ ժխորին խառնվում էին տերերի *կանչն* ու *աղմուկը*, *հարայիրոցն* ու *բղավոցը*: - 8
- Վահան Տերյանի «*Մթնշաղի անուրջները*» արևելահայ գրականության բանաստեղծության նոր դպրոցի հիմքերը դրեց: - 1
- Տնտեսական ճգնաժամից մեծապես տուժեց *Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները*: - 1
- Պատգամավորների *կեսը* հերթական քառօրյայի միատերին ներկա չէր: - 7
- *Հայկը* իր ընկերներով երեկոյան գալու է՝ տանը մի լավ ուրախանալու: - 5
- Առաջնության դափնուն կարծանանա կամ *լեռուհին*, կամ *հորանդուհին*: - 4

Բոլոր խմբերը ներկայացնում, բացատրում են իրենց համձնարարությունները խոսակների միջոցով:

ԽԻԿ համակարգի վերջին կշռադատման փուլի ընթացքում սովորողները հանրագումարի են բերում նոր գիտելիքները, նորը լիովին իմտեզրում են հնին և յուրացնում են, երբ այն արտահայտում են սեփական բառերով, ինքնուրույն օրինակներով:

Պետք է հետևողականորեն պահանջել, որ աշակերտները ձեռք բերած քերականական գիտելիքները պարբերաբար և անսխալ գործածեն կապակցված խոսք կազմելու, բանավիճելու, գրավոր շարադրանք կառուցելու, գեղարվեստական խոսք (տեքստ) ուսումնասիրելու ընթացքում:

ОБУЧЕНИЕ СОГЛАСОВАНИЮ ПОДЛЕЖАЩЕГО И СКАЗУЕМОГО КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ СВЯЗНОЙ РЕЧИ УЧАЩИХСЯ

___ Резюме ___

___ Т. Марабян ___

В данной статье рассматриваются вопросы согласования подлежащего и сказуемого, подчеркивается её роль в процессе развития связной речи учащихся.

В процессе изучения грамматического материала предлагается использовать также методическую систему СВО (стимулирование, восприятие значения, обдумывание).

В центре внимания находятся такие методические принципы, как ливень мыслей, беседа, комплекс диаграммы и т.д.

Показываются так-же ошибки согласования подлежащего и сказуемого и предлагаются пути исправления этих ошибок.